

УДК 7.012:711.4

Дударець Володимир Миколайович
кандидат архітектури, доцент,
завідувач кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Дударець Володимир Николаевич
кандидат архитектуры, доцент,
заведующий кафедрой дизайна
Украинский гуманитарный институт
Dudarets Volodymyr
Candidate of Architecture, Associate Professor,
Head of the Department of Design
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Чемакіна Октябрина Володимирівна
кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Чемакина Октябрина Владимировна
кандидат архитектуры, доцент,
доцент кафедры дизайна
Украинский гуманитарный институт
Chemakina Oktyabrina
Candidate of Architecture, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Design
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Адаменко Станіслав Михайлович
народний художник України,
академік Української академії архітектури,
професор кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Адаменко Станислав Михайлович
народный художник Украины,
академик Украинской академии архитектуры,
профессор кафедры дизайна
Украинский гуманитарный институт
Adamenko Stanislav
People's Painter of Ukraine,
Academician of the Ukrainian Academy of Architecture,
Professor of the Department of Design
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

Ралко Марія Олександрівна
народний художник України,
академік Української академії архітектури,
професор кафедри дизайну
Український гуманітарний інститут

Ралко Мария Александровна
народный художник Украины,
академик Украинской академии архитектуры,
профессор кафедры дизайна
Украинский гуманитарный институт

Ralko Maria
People's Painter of Ukraine,
Academician of the Ukrainian Academy of Architecture,
Professor of the Department of Design
Ukrainian Institute of Arts and Sciences

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДИЗАЙНУ В СТРУКТУРІ СУЧАСНИХ МІСТ

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ДИЗАЙНА В СТРУКТУРЕ СОВРЕМЕННЫХ ГОРОДОВ

FEATURES OF FORMING OF DESIGN ARE IN STRUCTURE OF MODERN CITIES

Анотація. Аналіз формування і розвитку дизайну сучасного міста, яке включає розвиток дизайнерських процесів, в основі яких поліпшення предметно-просторового середовища і високо комфортного положення людини; вироблення механізмів впровадження сучасних проектів в розвитку дизайну міста і інноваційного розвитку сучасного міста; визначення напрямів оптимізації сучасного міського соціуму.

Ключові слова: містобудівна діяльність в Україні, програма розвитку дизайну сучасного міста.

Аннотация. Анализ формирования и развития дизайна современного города, который включает развитие дизайнерских процессов, в основе которых улучшение предметно-пространственной среды и высоко комфортного положения человека; выработка механизмов внедрения современных проектов в развитии дизайна города и инновационного развития современного города; определение направлений оптимизации современного городского социума.

Ключевые слова: градостроительная деятельность в Украине, программа развития дизайна современного города.

Summary. Analysis of the formation and development of the design of the modern city, which includes the development of the design process based improvement in detail-spatial environment and a high comfort of the human condition; development of mechanisms for the implementation of projects in the development of modern city design and innovation development of the modern city; identify areas of optimization of modern urban society.

Key words: town-planning activity in Ukraine, program design development of the modern city.

Постановка проблеми. Формування та розвиток сучасної концепції дизайну сучасного міста, що включає розвиток дизайнерських процесів, предметів, феноменів, явищ, організмів, що мають безпосереднє відношення до покращення предметно-просторового середовища, безпосереднього відношення до виконання об'єктами дизайну певних функцій, операцій, а також високо комфортного стану людини у цьому середовищі. На сьогодні основна частина населення світу мешкає в містах. Дизайн міста — специфічне соціальне явище і явище сучасної культури, що виникло в умовах інтенсивного розвитку промисловості і значною мірою обумовлене сучасною науково-технічною та інформаційною революціями. У перекладі з англійського «design» — значить креслення, проект, ескіз. Очевидно, для того, щоб зрозуміти, що таке дизайн

міста, треба спробувати проникнути в суть явища дизайну, подивитися що поставлено за мету, які основні засоби використовує автор для досягнення поставлених цілей і задач.

Проектування окремих дизайнерських зразків робить їх більш красивими, більш зручними й економічно корисними. Дизайн сучасного міста відіграє важливу роль у розробці й наданні соціальних послуг, визначених суспільством, а подальше удосконалювання дизайну підвищує зростаючі потреби споживача, сприяє удосконаленню бізнесу, тощо. У результаті процесу індустріалізації деякі агломерації місту стали виходити за кордони адміністративних утворень, утворюють єдину міську соціальну, економічну систему.

Аналіз попередніх досліджень. Дослідники зазначають, що містобудівна діяльність в Україні

знаходиться на етапі організаційних перетворень внаслідок радикальних змін політичних соціально-економічних умов. На межі ХХ–ХХІ ст. в Україні відбулися значні зміни державного устрою, які визначилися в результаті переходу до ринкових відносин і демократичних форм управління. Також була постійно відсутня залежність містобудування від планової економіки. Актуальність теми реконструкції промислових територій міста підтверджується Законами України, науковими програмами, планами, темами: «Генеральна схема планування території України». Розроблена відповідно Указу Президента України від 13.05.1997 р. «Про пріоритетні завдання у сфері містобудування» і постановою Кабінету Міністрів України від 18.09.1997 р. Постановою Верховної Ради України затверджена Законом України від 07.02.2002 р.) № 3059–111; Закон України «Про основи містобудування»; Закон України «Про планування і забудову територій»; «Розробка нормативно-правових основ створення і ведення моніторингу реалізації Генеральної схеми планування територій України і забезпечення постійного розвитку населених пунктів» (Договір № І п. 9–99 від 16.03.99); Державна програма «Формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 р.»; Земельний кодекс України.

Т. А. Корнієнко, викладач кафедри філософії Запорізького національного технічного університету, у своїй статті пише: для формування і розвитку концепції сучасного дизайну міста на Заході (Англія) створена Рада з питань дизайну, яка субсидована урядом, діяльність якої спрямована на стимулювання дизайну міста. Вона має вагомий вплив у багатьох органах керування (наприклад, Департамент торгівлі і промисловості, так звані Британські стандарти і Патентне бюро); у раді працює кваліфікований дизайнерський персонал, що розуміє труднощі розвитку малого бізнесу. Головна мета дизайну формування і розвиток концепції дизайну сучасного міста — полегшити взаємодію людини з навколишнім середовищем, зменшити нервову напругу, сприяти забезпеченню належних всіх видів умов для діяльності і відпочинку. Рада веде реєстрацію місцевих дизайнерів при регіональних центрах з питань дизайну й установ Лондона. Центр із питань дизайну проводить постійні виставки, що дають представлення про формування і розвиток сучасного стану дизайну. Мета концепції дизайну сучасного міста полягає у тому, щоб забезпечити раціональне керування дизайном всіма міськими утвореннями, розвивати їх соціальні умови життя населення, розвивати процеси запровадження нових видів дизайну — ландшафтного, промислового, рекламного, який супроводжується становленням системи дизайну сучасного міста як складного соціального організму. Генеральний план розвитку дизайну міста включає: план БТІ,

у дрібному масштабі (1:500–1:1000); на плані БТІ нанесені всі існуючі об'єкти саду або парку, основні посадки — групи чагарників, великі дерева, план подеревної зйомки, в позначках: «природний ландшафт».

Мета роботи. Формування дизайну у сучасних містах. Особливості його формування, сформулювати концепцію дизайну сучасного міста, що включає розвиток самих сучасних дизайнерських процесів, в основі яких покращення предметно просторового середовища і високо комфортного стану людини. Дана мета реалізується в наступних задачах:

- 1) сформулювати концепцію дизайну сучасного міста та визначити її основну проблематику;
- 2) обґрунтувати основний понятійно-категоріальний апарат концепції дизайну сучасного міста;
- 3) сформулювати сутність і основні напрями розвитку місцевого дизайнерського розвитку як динамічного процесу, який відбувається при взаємодії різних секторів економіки;
- 4) визначити ідеологію стратегічного планування міського дизайну;
- 5) охарактеризувати напрями оптимізації дизайну сучасного міста.

Результати теоретичного дослідження. Місія дизайну міста — обґрунтування головного концепту дослідження «розвиток сучасного міста у глобальному вимірі» та генерування наукового потенціалу для досягнення головної цілі, в яких людина з об'єкта перетворюється на суб'єкт єдиного цілого — соціального організму міста; визначення принципів, методів та категоріального апарату цивілізаційного підходу до розвитку дизайну сучасного міста: вироблення механізмів запровадження сучасних проектів у розвитку дизайну міста та інноваційного розвитку сучасного міста завдяки дизайну і через дизайн, регулювання сфери дизайну сучасного міста та визначення напрямів оптимізації сучасного міського соціуму в умовах глобалізації, що розвивається у напрямі дизайну «з людським обличчям», та закономірностей і провідних тенденцій оптимізації дизайну міста як складної дисипативної системи. Мета формування та розвитку концепції дизайну міста — обґрунтування ефективної стратегії розвитку дизайну сучасного міста, що залежать від кардинального удосконалення управлінської та маркетингової діяльності дизайну міста, у тому числі підвищення спроможності державних інституцій щодо управління дизайном сучасного міста, переходу до парадигми сталого зростання дизайнерської економіки на основі нових імперативів — стимулювання, удосконалення, підвищення результативності, оптимізації дизайну міста, конструювання постмодерністських дизайнерських проектів міста.

Містобудівна діяльність в Україні знаходиться на етапі організаційних перетворень внаслідок радикальних змін політичних соціально-економічних

умов. На межі ХХ–ХХІ ст. в Україні відбулися значні зміни державного устрою, які визначилися в результаті переходу до ринкових відносин і демократичних форм управління. Також була постійно відсутня залежність містобудування від планової економіки.

Актуальність теми реконструкції промислових територій міста підтверджується Законами України, науковими програмами, планами, темами: «Генеральна схема планування території України». Розроблена відповідно Указу Президента України від 13.05.1997 р. «Про пріоритетні завдання у сфері містобудування» і постановою Кабінету Міністрів України від 18.09.1997 р. Постановою Верховної Ради України затверджена Законом України від 07.02.2002 р. Д№ 3059-III; Закон України «Про основи містобудування»; Закон України «Про планування і забудову територій»; «Розробка нормативно-правових основ створення і ведення моніторингу реалізації Генеральної схеми планування територій України і забезпечення постійного розвитку населених пунктів» (Договір № І п. 9–99 від 16.03.99).

Державна програма «Формування національної екологічної мережі України на 2000–2025 рр.».

Закон України «Про спеціальні економічні зони і про спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області» (22.09.1999 року № 1097-ХП); Європейська програма ООН «Реструктуризація промисловості в європейських країнах з перехідною економікою», від 15.03.2005 року [1].

У 1997 р. Указом Президента України були визначені пріоритети завдання у сфері містобудування з метою комплексного рішення властивих для них проблем, враховуючи державний і місцевий інтереси.

В умовах соціально-економічних перетворень, що відбуваються у сучасних умовах, зростає теоретичне і практичне значення завдань удосконалення дизайну сучасного міста. Управління дизайном міста слід здійснювати ефективно й надійно, для того щоб розвиток міста відповідав вимогам стійкості його як економічної соціальної, культурної, екологічно-чистої системи. Дефекти в системі керування управлінням дизайном міста в кінцевому рахунку призведуть до зниження якісного способу життя городян, може навіть до регресу соціального розвитку і деградації «міської атмосфери». Міське управління повинно забезпечувати соціально-економічний і дизайнерський розвиток і відповідати складності самого міста як об'єкта управління. Формування та розвиток концепції дизайну сучасного міста включає етнографічні сади (від грецького *ethnos* — плем'я), що може являти приклад стилізації садового дизайну, представленого у вигляді оформлення і рішення простору саду в етнографічних формах (у вигляді рослин і предметів побутового середовища) різних націо-

нальностей Землі, що відбивають побут, матеріальну і духовну культуру. Концептуально виділяють три класи індикаторів ефективного управління дизайном містом, а саме [2]:

- 1) індикатори статичності (стан міста на певний момент часу);
- 2) індикатори динаміки (зміни, що пройшли в певний проміжок часу).

Міський маркетинг дизайну містить у собі розробку й реалізацію довгострокової концепції комплексного розвитку дизайну міста та його соціальної сфери, поступового усунення негативних явищ і рішення складних соціально-дизайнерських проблем. У межах української економіки перехідного періоду можна виділити наступні основні завдання міського маркетингу дизайну: залучення додаткових інвестицій для розвитку дизайну міста; збереження та підготовка наявних кадрів висококваліфікованих учених, інженерів, робітників, творчої інтелігенції; створення сприятливих умов для розвитку підприємництва у сфері дизайну; розвиток сфер бізнесу дизайну, що забезпечують поповнення міського бюджету за рахунок залучення засобів з інших міст (туризм, відпочинок). Завжди міським садом служать парки, сквери, двори, всередині кварталів і т.п. [3].

Формування та розвиток концепції дизайну сучасного міста включає малі архітектурні форми як невеликі за розміром елементи прикрас садів. До них можна віднести скульптури, вази, вазони, постаменти,obelіски, лави, сонячні годинники, поїлки для птахів, трельяжні стінки, різні опори для кучерявих рослин (трельяж), великі камені, що будуть сприяти висококультурному і високо комфортному перебуванню людини у просторовому середовищі. Для розробки скоректованої концепції соціально-дизайнерського розвитку міст та його окремих територіальних утворень на основі запровадження концепції дизайну міста обов'язково здійснити покроковий план: провести аналіз заходів, що надаються різними організаціями, установами та особами, вивчити зарубіжний досвід вирішення соціально-дизайнерських проблем на рівні міста і його територіальних утворень; виявити потреби і можливості в розвитку соціально-економічних процесів [4].

На основі досвіду запровадження концепції дизайну сучасного міста у 80-х рр. за кордоном склалася система планування сучасного дизайну міста, яка вдосконалена до технологічного рівня і стала застосовуватися на практиці для реалізації потреб населення. Ця система припускає можливість участі у процесі розробки програм всіх зацікавлених організацій та установ. У розробці організації та концепції процесу міського дизайну було забезпечено: формування робочих груп, утворених на різних початках; керування роботою цих груп; контролюючий супровід кожного про-

екту. Для керівного й контролюючого супроводу окремих дизайнерських проєктів в зарубіжному досвіді окремо створюють комітети з представників різних установ та організацій, включаючи громадські співдружності і приватних осіб, що мають відносини до предмета планування [5].

На сьогодні в Україні відсутня державна програма розвитку дизайну сучасного міста, яка не буде можлива без врахування наступних заходів: організація системи розподілу між державним бюджетом фінансових ресурсів і бюджетами регіонів і територіальних громад на основі принципу розподілу їх компетенції і функцій; остаточне формування власності територіальних громад (комунальної власності); спільної власності територіальних громад, в контексті яких реалізується концепція формування і розвитку дизайну міста.

Повноцінний розвиток сучасного міста неможливо без гармонії інтересів держави, влади, бізнесу та суспільства [6–9].

У числі актуальних питань підвищення комфортності житлового середовища в сучасних містах особлива роль належить вдосконаленню організації комунікаційних (транзитних) просторів. Міський дизайн дозволяє впорядкувати межі пішохідного транзитного простору між окремими фрагментами житлової забудови і транспортними просторами, підвищити інформативність (за рахунок включення певних смислових знаків або ліній, що полегшують орієнтацію в житловому середовищі і підвищують її різноманітність) середовища для людей і забезпечити більш високий рівень її художньої виразності.

Висновки. Таким чином управління в сучасних умовах розвитком дизайну сучасних міст є відповідальний процес, обумовлений багатьма факторами, які впливають на нього і, іноді мають протилежну спрямованість.

1. Те, що відбувається сьогодні активне і широкомасштабне впровадження дизайну в просторову середу міста все ще носить багато в чому спонтанний характер, викликаючи тим самим необхідність енергійного пошуку науково-обґрунтованого механізму управління цим процесом в комплексі з вирішенням завдань архітектурно-художньої та планувальної організації просторової структури міста.

2. Сьогодні дизайн формує предметно-просторове середовище людини в цілому, і не тільки в філософському розумінні, але і в прямому значенні цих слів. Слід зазначити, що в процесі розвитку цивілізації і сам дизайн зазнає значних змін, перетворюючись в «постіндустріальний», все більше і більше віддаляючись від функції, утворюючи нові форми проєктно-художнього синтезу.

3. Принципово виділяють 3 класу показника ефективного управління містом: показник статичності (стан міста в певний момент часу); показник динаміки (зміни, які вплинули в певний проміжок часу); показники управління.

4. В останні роки за кордоном в управлінні містом широко розвивається комплексний метод реалізації цільових комплексних програм, який включає в себе міський маркетинг. В даний час, у зв'язку з переходом індустріального суспільства в постіндустріальне, ситуація почала кардинально змінюватися. Сучасна постіндустріальна цивілізація висуває на чільне місце т.зв. «Людський фактор»: підвищення якості життя людини, зростання і розвиток духовності, виробництва нематеріальних форм послуг, екологізацію соціально-економічного розвитку та новий тип взаємин людини з природою — як органічної частини загальної системи «людина-суспільство-природа».

Формування та розвиток концепції дизайну сучасного міста: теоретико-методологічні аспекти високо кваліфікованих інженерів, вчених, творчої інтелігенції, робітників, можливості сприятливих умов для виховання нових кадрів і зростання малого підприємництва; розвиток всіх сфер бізнесу, які забезпечують поповнення міської скарбниці за рахунок залучення коштів з-за кордону і з інших міст (туризм, відпочинок і т.п.); розв'язати проблеми соціальної забезпеченості населення міста і забезпечення соціального захисту малозабезпеченим. Місцевий дизайнерський розвиток (МДР) в партнерстві з інтересами суспільства, представниками бізнесу та органів місцевого управління в поліпшенні добробуту кожного члена суспільства. МДР це базоване на громаді, підтримане владою, комерційно зорієнтоване намагання покращити якість життя для громади. МДР — це діяльність, завдяки якій партнери з різних секторів (державних, підприємницьких і недержавних) спільно співпрацюють для створення якісних умов економічного зростання і забезпечення зайнятості. Його мрія — забезпечення поліпшення якості життя для всіх в суспільстві. Стратегічний план розвитку дизайну сучасного міста стає узагальненою програмою в перспективі досягнення суспільством самостійно встановленої заповітної, але реалістичної мрії.

Стратегічне планування розвитку суспільства — це праця групи представників всіх верств суспільства над поняттям: «бачення майбутнього образу міста, яким його уявляє саме суспільство»; стратегія цілей, досягнення яких дасть набуття містом визначеного стилю і способу; планів дій, тобто заходів, спрямованих на досягнення цих цілей. Ідеологія

цього плану полягає у взаємодії наукових досягнень і громадського обговорення шляхів зростання і розвитку міста.

Література

1. Глазычев В. Л. Образ системности в дизайне / В. Л. Глазычев // Техническая эстетика. 1981. № 5. С. 17–19.
2. Фомін І. О. Сучасні тенденції просторового розвитку Європи та планувальна регіоналізація України / І. О. Фомін, Ю. М. Білоконь // Вісник академії будівництва України. 2001. № 10. С. 26–27.
3. Нестеренко О. И. Краткая энциклопедия дизайна / О. И. Нестеренко. М.: Молодая Гвардия, 1994. 336 с.
4. Генисаретский О. И. Дизайн и эргономика: варианты взаимоотношений в процессе гуманизации образа жизни / О. И. Генисаретский, Н. А. Носов // Гуманитарно-художественные проблемы образа жизни и предметной среды. 1989. № 59. С. 101–116.
5. Жердев Е. В. Художественное осмысление объекта дизайна / Е. В. Жердев. М.: Издательство «Аутопан», 1993. 132 с.
6. Дизайн систем візуальної інформації: навчальний посібник / О. В. Чемакіна, А. Л. Рубцов, В. О. Свірко, О. П. Олійник, Л. М. Акімова, О. В. Кузьмін / За заг. ред. В. О. Свірка. Херсон: Олді-плюс, 2019. 200 с.
7. Стандартизація в дизайнерській діяльності: навчальний посібник / В. О. Свірко, А. Л. Рубцов, О. В. Чемакіна, О. В. Кузьмін / За заг. ред. В. О. Свірка. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 232 с.
8. Інжиніринг у ресторанному бізнесі: навчальний посібник / О. В. Кузьмін, О. В. Чемакіна, Л. М. Акімова, А. М. Куц, І. Л. Корецька, А. О. Кузьмін. Херсон: Олді-плюс, 2019. 488 с.
9. Chemakina O. V., Kuzmin A. O. Designing functional planning solutions for hotels of family type in Ukraine // Engineering sciences: development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium: collective monograph / in 2 Vol. Economics College in Stalowa Wola. Riga: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. Vol. 1. P. 426–447.